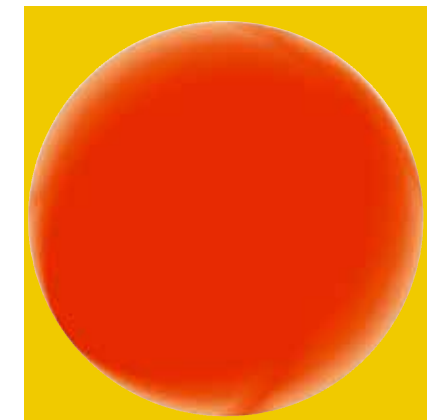

DE SPEAKERBOX

Hulpmiddel bij
het vormgeven
van gespreksvaardigheid

Spreek- en gespreksvaardigheid is bij veel talendocenten een ondergeschoven kindje in de lessen. Hoewel alle talendocenten spreken belangrijk vinden, blijft het moeilijk te organiseren in grote klassen en kost het veel tijd. De CPS-uitgave *Speakerbox* kan uitkomst bieden. Het boekje geeft tips over het organiseren van gespreksvaardigheid in grote groepen, over didactiek, over het geven van aandacht aan uitspraak, over projecten rondom gespreksvaardigheid en over het toetsen en beoordelen ervan. DOOR JANNEKE VAN HARDEVELD

Twee ontwikkelingen die de laatste jaren waargenomen zijn in het moderne vreemdetalenonderwijs in Nederland, zijn die van de toegenomen aandacht voor de communicatieve vaardigheden en die van de opmars van het Europees Referentiekader (ERK) voor de talen. Vanuit deze twee ontwikkelingen heeft het ministerie van OCW aan CPS de opdracht gegeven voorbeelden van gespreksvaardigheidslessen te beschrijven die gekoppeld zijn aan het ERK. Aangezien de kerndoelen en eindtermen voor de moderne vreemde talen gekoppeld zijn aan het ERK, is het logisch ook in het werken aan deze kerndoelen en eindtermen een duidelijke koppeling te maken met het ERK. Vanuit deze achtergrond is de uitgave *Speakerbox* tot stand gekomen: tips en tools voor spreek- en gespreksvaardigheid op de niveaus A1 en A2.

Lessen en leerlijnen

Om spreek- en met name gespreksvaardigheid goed te kunnen vormgeven in de lessen, is het handig binnen de sectie, of zelfs sectieoverstijgend, afspraken te maken over de plaats die deze productieve vaardigheid inneemt in het programma. De *Speakerbox* kan daarbij een goed hulpmiddel zijn: voorafgaand aan het lesmateriaal in de publicatie wordt aandacht besteed aan de eisen die

Om gespreksvaardigheid goed te organiseren is een goed werkklimaat van belang: veiligheid, rust en orde

DE BAL IN HET SPEL HOUDEN!

Activiteit om te oefenen hoe je een gesprek op verschillende manieren gaande kunt houden.

NIVEAU ERK	VAARDIGHEID	DUUR	MVT	BENODIGDHEDEN
A1+ / A2	gesprekken voeren	5-10 minuten	alle	lichte bal (foam)

DOEL VAN DE ACTIVITEIT

Leerlingen oefenen niet alleen het beantwoorden van een vraag, maar ook het stellen van een eenvoudige vraag. De kunst is de bal zo lang mogelijk in het spel te houden door telkens een antwoord te geven én een nieuwe vraag te stellen. De bal vangen en gooien (in het spel houden) symboliseert het aan de gang houden van een gesprek.

REGELS

De docent start met het stellen van een vraag en gooit de bal naar een leerling, die moet:

- vangen;
- antwoorden;
- een logische vervolgvraag stellen;
- de bal teruggooien naar de docent.

Als de leerling de bal niet vangt of niet antwoordt, pakt de docent de bal rustig op en gooit hem naar een andere leerling. Als de leerling de bal vangt en alleen antwoord geeft zonder een wedervraag te stellen, vangt de docent de bal niet om aan te geven dat het gesprek nu niet verder kan gaan. Vervolgens stelt de docent een vraag aan dezelfde leerling, in de hoop dat er nu wel een vervolgvraag komt om dan de bal met een nieuwe vraag naar een andere leerling te gooien. De bal komt telkens terug bij de docent, die zo de regie in handen heeft.

UITVOERING

Goede activiteit om de les mee te starten. Houd de activiteit kort: te lang kan al snel rumoerig worden. Bedenk voor elke volgende keer een ander onderwerp en/of leerpunt.

Afhankelijk van het niveau kan op een gegeven moment aan de orde komen het verschil tussen:

- vragen die je kunt beantwoorden met ja of nee;
- vragen die je kunt beantwoorden met ja of nee met een toevoeging daarbij;
- vragen die een langer antwoord mogelijk maken en die dus beginnen met wanneer, waar, waarom, hoe enzovoort.

Leg een volgende keer zo nodig de regels opnieuw uit als blijkt dat de leerlingen die vergeten zijn.

VOORBEELD

Docent gooit de bal en vraagt: 'Heb je een leuk weekend gehad?'

Leerling vangt de bal en zegt: 'Ja.' Hij gooit de bal naar de docent.

Docent vangt de bal niet, raapt die op en gooit de bal terug naar dezelfde leerling.

Leerling vangt de bal en zegt: 'Ja, en u?' en gooit de bal terug.

Docent vangt de bal en zegt: 'Mijn weekend was ook goed. Waar ben jij geweest dit weekend?'. Hij gooit de bal naar een andere leerling.

Leerling vangt de bal en zegt: 'Naar een voetbalwedstrijd, waar bent u geweest?' Hij gooit de bal naar de docent. Et cetera.

VARIATIES

- Als de leerlingen het spel beheersen, kunnen ze het spel ook onder elkaar spelen, waarbij de docent de scheidsrechter is.
- Competitie: wie heeft, of wie hebben de langste rally gemaakt?

Kader 1. Voorbeeld van een taalkaak uit Speakerbox

gesteld worden aan spreek- en gespreksvaardigheid op de verschillende ERK-niveaus en aan de organisatie van spreken in grote groepen. Met behulp van deze informatie kan de sectie bepalen waar de nadruk moet liggen in het toewerken naar het schoolexamen. Het lesmateriaal zelf is zo beschreven dat het direct toegepast kan worden in de lessen. De beschreven taaltaken (zie kader 1 voor een voorbeeld) voldoen aan de 'schijf van vijf' voor 'gezond' talenonderwijs (Westhoff, 2008): blootstelling aan input, inhoudsgerichte verwerking, vormgerichte verwerking, de rol van (pushed) output, strategisch handelen.

Inhoud

Om alle lessuggesties in de *Speakerbox* zo goed mogelijk uit de verf te laten komen, kan gebruik gemaakt worden van de hoofdstukken 'Organisatie van gespreksvaardigheid' en 'Toetsen en beoordelen'. Deze twee aspecten van spreek- en gespreksvaardigheid vormen vaak de crux als het gaat om het geven van effectieve en efficiënte lessen.

Organisatie van gespreksvaardigheid

Om gespreksvaardigheid goed te organiseren is een goed werkklimaat van belang. Een goed werkklimaat kenmerkt zich door veiligheid, rust en orde. Om dit te realiseren moet er een duidelijk systeem van regels en afspraken zijn en moeten leerlingen kunnen wennen aan bepaalde routines, zoals bijvoorbeeld die van het tafels in groepjes zetten. Ook afspraken over het geluidsniveau moeten duidelijk zijn en leerlingen moeten, om 'veilig' te kunnen spreken, leren hoe ze feedback ontvangen en geven. Tips bij het organiseren van gespreksvaardigheid bestaan uit suggesties voor werkvormen en suggesties voor de inzet van digitale middelen, ook in een gewoon klaslokaal. Ook niet-digitale hulpmiddelen, zoals spel-materiaal, krijgen aandacht.

Een voorbeeld van een uitgewerkte werkvorm is 'Hoeken'. In deze werkvorm is het de bedoeling dat leerlingen discussiëren over een stelling en hierbij fysieke posities in het klaslokaal innemen. Zo is er een hoek in het lokaal waar de tegenstanders gaan staan, een hoek waar de voorstanders gaan staan en een hoek voor de 'neutralen'. In de uitwerking van deze werkvorm blijkt dat de leerling eerst wordt aangezet zelf na te denken over de stelling, vervolgens zijn mening en argumenten te geven aan anderen en eventueel zijn mening bij te stellen. Wanneer we uitgaan van een discussie, vereist deze werkvorm een vrij hoog taalbeheersingsniveau. De werkvorm kan echter ook zo ingevuld worden dat hij uit-

gevoerd wordt met leerlingen die een lager taalbeheersingsniveau hebben. In dat geval wordt bijvoorbeeld een aantal begrippen op het bord geschreven waarvan de leerlingen moeten bedenken of ze van de genoemde zaken houden of niet. Bijvoorbeeld bij Frans: *le chocolat, voyager, le foot, les baguettes*. De leerling gaat ofwel in de *j'aime*-hoek, ofwel in de *je n'aime pas*-hoek staan en moet kunnen zeggen waarom hij die hoek heeft gekozen: *j'aime le foot parce que je suis fort en foot*.

Het blootgesteld worden aan de vreemde taal hoort in een klassensituatie ook bij de organisatie van een les. Immers, de docent organiseert de blootstelling en de leerling heeft deze input nodig om zijn eigen output, zijn vaardigheid in spreken en gesprekken voeren, te kunnen genereren en verbeteren. Deze blootstelling aan de vreemde taal vindt natuurlijk plaats tijdens luister-vaardigheidsoefeningen, maar ook tijdens het luisteren naar de docent wanneer hij zijn leerlingen uitleg of instructie geeft in de doeltaal. Hoe het doeltaalgebruik in de klas uitgebouwd kan worden, wordt weergegeven in het hoofdstuk over organisatie. Een voorbeeld van een concreet advies is kleine doelen te stellen als: 'Elke les doe ik de introductie en de afsluiting in de doeltaal.'

Het doeltaalgebruik kan natuurlijk verhoogd worden door moedertaalsprekers in te zetten in de lessen. Ook hieraan wordt aandacht besteed in het hoofdstuk over organisatie. Behalve een vakinhoudelijke toevoeging, betekenen moedertaalsprekers in de klas namelijk ook een paar extra handen in het lokaal en meer mogelijkheden om leerlingen feedback te geven.

Toetsen en beoordelen van gespreksvaardigheid

Naast het organiseren van spreekvaardigheid in grote groepen wordt ook het toetsen en beoordelen van productieve vaardigheden vaak lastig gevonden. De brochure geeft nuttige adviezen over het objectief opzetten van een beoordelingskader voor spreekvaardigheid en neemt hierbij de descriptoren van het ERK als uitgangspunt. Allereerst wordt duidelijk dat je je als docent altijd moet afvragen wát je precies toetst, en vervolgens beoordeelt hoe goed de leerling het doet. Over de inhoud van de spreekvaardigheidstoets wordt gezegd dat de toetstaken een representatieve afspiegeling moeten zijn van de taken die van een leerling geëist worden in het programma. Ook moeten de toetstaken, net als de oefentaken, ontleend zijn aan realistische situaties.

Er worden voor- en nadelen geschetst van verschillende toetssettings: zo is de beoordeling van een toets die afgenomen wordt door twee docenten per leerling waarschijnlijk zeer betrouwbaar en is de score beter

ASPECT	BEGINNER 1 punt	OP WEG 2 punten	TOPPER 3 punten
Uitspraak	Als je Engels spreekt, klink je nog te Nederlands. Een native speaker van het Engels begrijpt jou niet.	Je klinkt al redelijk Engels, maar nog niet genoeg. Een native kan jou al aardig verstaan, maar er is soms nog sprake van een misverstand.	Jouw Engelse uitspraak is goed. Je bent door een native goed te verstaan.
Vloeiend spreken	Je praat nog te veel met losse woorden.	Je spreekt meestal in zinnen, maar nog niet altijd.	Je praat altijd in vlot lopende zinnen.
Taalbeheersing (woordgebruik)	Je gebruikt te veel Nederlandse woorden.	Je gebruikt redelijk vaak Engelse woorden, maar nog niet vaak genoeg.	Je gebruikt alleen maar Engelse woorden.
Wat gaat al goed?			
Wat moet je nog verbeteren?	Hoe ga je dat doen?	Wanneer?	Paraaf docent

Kader 2. Voorbeeld beoordelingsrubriek spreekvaardigheid

gefundeerd. Nadelen echter zijn dat de toets op deze manier zeer arbeidsintensief is, mogelijk veel lesuitval veroorzaakt en voor de leerling relatief veel spanning met zich meebrengt. Een andere mogelijkheid is dat één docent drie of meer leerlingen beoordeelt. Deze vorm zorgt ervoor dat leerlingen snel op hun gemak zullen zijn en brengt weinig lesuitval met zich mee. Het vergt echter een grote concentratie van de docent. Het overzicht van voor- en nadelen in de *Speakerbox* biedt goede mogelijkheden om een gefundeerde keuze te maken voor een bepaalde toetssetting.

Nadat aspecten van validiteit en organisatie aan bod zijn geweest, wordt informatie gegeven over het beoordelen van de prestatie van de leerlingen. Beschreven wordt hoe op een goede manier beoordelingsrubrieken gebruikt kunnen worden. Er wordt ingegaan op de voor- en nadelen van algemene en taakspecifieke beoordelingsrubrieken en ten slotte worden tips gegeven voor het ontwikkelen van beoordelingsrubrieken. Belangrijk is bijvoorbeeld dat de beoordelingsrubrieken begrijpelijk geformuleerd zijn en ook dat ze niet te genuanceerd zijn. Dat laatste leidt namelijk tot weinig betekenisvolle

beoordelingscategorieën, die moeilijk uit elkaar te houden zijn. In het voorbeeld van een beoordelingsrubriek (kader 2) worden drie vaardigheden onderscheiden die elk op drie niveaus gescoord kunnen worden: voor uitspraak, vloeiendheid en woordgebruik kan 1, 2 of 3 punten gescoord worden.

Enthousiasme

Met de praktische adviezen en voorbeelden in de *Speakerbox* wordt beoogd het spreken in de les de aandacht te geven die het verdient. Een goede les spreken of gespreksvaardigheid kan zo in belangrijke mate bijdragen aan het plezier in het leren van de taal, zowel voor de leerling als voor de docent. De *Speakerbox* hoopt zo niet alleen bij aan de kwaliteit van het spreekonderwijs maar ook aan het enthousiasme van leerlingen en docenten. ■

Speakerbox is gratis te bestellen bij CPS via <a.schraverus@cps.nl>.

LITERATUUR

Westhoff, G. J. (2008). Een 'schijf van vijf' voor het vreemdetalenonderwijs (revisited). Enschede: NABMVT.

web

<<http://www.guerraedizioni.com>>

Voor docenten Italiaans biedt deze site de mogelijkheid zich aan te melden voor een maandelijks nieuwsbrief met daarin uitgewerkte ideeën om tijdens de les de stof te oefenen. Daarnaast wordt iedere maand ook een spreekwoord gegeven.

<www.zarb.de>

Met het programma Zarb, te downloaden van <www.zarb.de> en <www.schoolsupport.nl>, maakt u eenvoudig professionele taal oefeningen. Het programma voegt aan de tekstverwerker Word 70 creatieve hulpfuncties toe voor het manipuleren van taal- en tekstdelen. Met een paar klikken genereert u woordzoekers, kruiswoordraadsels, spellingsoefeningen, gatenteksten enzovoort. Zarb kost 59 euro (<www.schoolsupport.nl>), maar u kunt het programma eerst dertig dagen gratis uitproberen. Zarb is geschikt voor alle West-Europese talen.

<<http://tinyurl.com/lm-taalgesch>>

Alle antwoorden op vragen over het ontstaan en over de geschiedenis van het Nederlands vindt u op NedWeb. De site biedt zowel een thematisch als een chronologisch overzicht van de ontwikkeling van onze taal. Ook de aan het Nederlands verwante talen Fries en Afrikaans krijgen aandacht.

<www.sowieso.de/zeitung/>

Die online-Zeitung für junge Leser bestaat al meer dan tien jaar, werd opgezet en wordt actueel gehouden door vrijwilligers, sinds een jaar gesubsidieerd. Publiek: kinderen en jongeren van circa 10 tot 20'n 15-16 jaar in Duitsland en daarbuiten. Nieuws wordt in begrijpelijke taal gepresenteerd in drie rubrieken: *Welt*, *D.Land* en *Halbzeit*. In het *Lexikon* kunnen jonge lezers verklaringen vinden van namen en begrippen als *ABC-Waffen* en *Zivilcourage*. Er is een contactrubriek en lezers kunnen ook zelf bijdragen.

<<http://tinyurl.com/lm-sounds>>

Wilt u uw leerlingen eens laten horen dat er meer is dan RP English? Op deze site kunt u hen via een interactieve kaart van Groot-Brittannië laten kennismaken met verschillende Britse accenten en dialecten. Veel van de fragmenten zijn voorzien van een transcriptie en/of taalkundig commentaar – erg handig als u opvallende kenmerken van een accent of dialect wilt wijzen.

<www.italiepunt.nl>

Het Italiëpunt noemt zich zowel een fysiek als internet-Italië-warenhuis. Een ontmoetings- en winkelplek voor de echte Italië liefhebber. Reizen, boeken, dvd's, wijnen, culinaria, cadeaus, workshops *e molto di più*, en nog veel meer. Deze site is geheel in het Nederlands.

<<http://tinyurl.com/lm-puzm>>

Met de online Puzzlemaker maakt u in een handomdraai uw eigen woordzoekers, kruiswoordpuzzels en diverse andere soorten woordpuzzels. U kunt uw eigen woordenlijstje invoeren en Puzzlemaker doet de rest. Print het resultaat uit voor uw leerlingen en u hebt een leuke manier om woorden te laten oefenen.

<www.esljokes.net>

Deze (Engelse) moppensite onderscheidt zich van andere moppensites doordat de moppen aan grammaticaonderwerpen zijn gekoppeld. Elke mop is voorzien van een korte grammatica-uitleg plus enkele opdrachten. Zo kunt u het gebruik van bijvoorbeeld de *present perfect* of de *gerund* op een originele manier demonstreren.

<www.opensourceshakespeare.org>

Als u vindt dat Shakespeare niet mag ontbreken bij uw literatuurlessen Engels, kan deze website wellicht van pas komen. De complete werken van de vermaarde bard staan hier online, voorzien van concordantie en een flexibele zoekfunctie.

<www.elkvogeltje.org>

De Taalunie stelt haar werk dit jaar in het teken van taalvariatie. De organisatie lanceerde onlangs een website over dit onderwerp met de titel 'Elk vogeltje zingt'. Op deze site staan columns, filmpjes en liedjes over taalvariatie, er zijn woordenboeken en artikelen te vinden en er kan worden gediscussieerd over het thema.

<www.d-a-f.net>

Deutsch als Fremdsprache is een portaal voor docenten Duits en hun leerlingen. DaF biedt links naar sites over didactiek, grammatica, vocabulaire, woordenboeken, songteksten, recepten en nog veel meer. De homepage biedt ook een *Zitat des Tages*: 'Wir suchen das Wissen, das wir durch Information verloren haben' (Thomas Stearns Eliot).

<<http://tinyurl.com/lm-speech>>

'I have a dream' (Martin Luther King, Jr.) en 'Ich bin ein Berliner' (John F. Kennedy) zijn enkele van de klassiekers die u kunt terugvinden in de top 100 van belangrijkste Amerikaanse politieke speeches. De meeste speeches op deze site kunnen online worden beluisterd (of gedownload als mp3) en in veel gevallen is de transcriptie ook downloadbaar als pdf.

<www.oesterreichportal.at>

Een site voor Oostenrijk in de Duitse les. Na registratie kunnen *Landeskundepakete* gedownload worden. Een greep uit de thema's: *Nachkriegszeit in Österreich*, *Mozart*, *Freud*, *Österreichische Literatur*, maar ook *Radfahren*, *Kochen und Backen*, *Wellness und Wintersport*, *Wirtschaftsdeutsch* en *Spielerisch Deutsch lernen mit dribbeln und köpfeln* en andere voetbaltaal. Er zijn een paar interactieve quizen, en een *kommentierte Linksammlung* leidt verder naar andere sites.